

I treća je tema imala znatan broj obrađivača. Uvodni referat »Dramski elementi i oblici u našem narodnom stvaralaštvu« održao je N. Bonifačić Rožin. On je u svom referatu, kao i u nekim svojim radovima objavljenim u različitim publikacijama, obnovio i produbio zanimanje prema dramskim elementima pa i čitavim dramskim oblicima u tradicionalnoj književnosti Hrvata i Srba. Uostalom, na njegov je poticaj i uneseno u rad ovogodišnjeg Kongresa na Cetinju proučavanje tih elemenata i oblika. Ostali referati i saopćenja, kao npr. ona dra D. Nedeljkovića, M. Matić, D. Đorđevića, M. Kneževića, K. Polloka, K. Horaleka, A. Nazora i dr., proširili su ta proučavanja na različite krajeve Jugoslavije. U povodu referata netom spomenutoga njemačkog slaviste K. Polloka »Dijaloški elementi u lirskoj narodnoj pjesmi« treba napomenuti da dijaloških oblika ima također mnogo i u epskim narodnim pjesmama Hrvata i Srba, pa da je na njih već upozoravao i A. Mickiewicz u predavanjima koje je održavao u Parizu na Collège de France. Evo, uostalom, u tom smislu njegovih riječi: »Junačka se poezija lako pretvara u dramu; dovoljno je izdvojiti tirade i razdijeliti ih osobama, da bi se od njih stvorila dramska scena, dobri pozorišni komadi.«²

Bilo je na ovom Kongresu još referata, odnosno saopćenja o kojima bi trebalo nešto reći (tako npr. o referatu C. Naselli iz Catanije ili o referatu V. Džakovića koji je uz sam tekst referata veoma snažno i recitirao pojedine crnogorske tužbalice itd.), ali kako će ona sva izaći u zborniku koji će biti posvećen ovom Kongresu, o njima će se moći potanje progovoriti tek kada taj zbornik bude publiciran.

Na godišnjoj skupštini Saveza udruženja folklorista Jugoslavije koja je održana poslije završetka samog Kongresa, tj. 29. kolovoza, za predsjednika je izabran dr Jovan Vuković, sveučilišni profesor iz Sarajeva.

O. Delorko

SAVJETOVANJE ETNOLOŠKOGA DRUŠTVA JUGOSLAVIJE (1963)

Ove godine održana je III redovna skupština Etnološkoga društva Jugoslavije u Budvi na Crnogorskom primorju, od 22. do 25. septembra. Redovne skupštine društva održavaju se svake druge godine. Ove je godine istodobno održano i VI Savjetovanje društva koje se organizira redovno svake godine s referatima i stručnim diskusijama.

Kako je na početku 1962. osnovan ogranak Etnološkoga društva za SR Crnu Goru, to je ova mlada sekcija preuzela cjelokupnu organizaciju skupštine i savjetovanja. Drugi dan poslije održane skupštine počelo je savjetovanje, te je po već ustaljenoj tradiciji prvi dan savjetovanja bio posvećen kraju u kojem se održava sastanak. Referati o Crnoj Gori pružili su ne samo pregled rada na proučavanju Crne Gore nego su ujedno ukazali i na svu složenost te problematike. Tu se pokazala potreba što intenzivnijeg izučavanja kraja koji je do praga današnjice sačuvao toliko iskonskih elemenata u materijalnom, duhovnom i u društvenom pogledu, a gdje se danas pod novim uvjetima odigrava nagli prijelaz iz nedavne patrijahalne sredine u novo doba.

Niz referata ukazao je na mogućnost doprinosa etnologije društvenoj stvarnosti i to u pogledu zdravstvenog prosvjećivanja, zadrugarstva, a ujedno i potrebu izradbe različitih stručnih djela, u prvom redu etnološkoga pregleda naših zemalja i drugih kompleksnih udžbenika za škole i ostalo. Konačno je tu ukazano i na daljnji razvoj naše naučne discipline, a osobito se živo raspravljalo o ulozi etnologije u proučavanju društva uopće kao i o etnološkoj terminologiji. Tako je pao i prijedlog da bi možda naziv kulturologija, kulturolog bio sretniji i obuhvatniji nego dosadašnje ime etnolog.

Kako je etnologija mlada naučna disciplina, nije još kod nas riješeno pitanje profesionalnog statusa etnologa u pojedinim zvanjima kao ni djelokrug ovoga kvalificiranog stručnjaka. Etnologu je za sada priznata njegova stručnost za rad u stručnom krugu, ali korisnost suradnje etnologa s ostalim aktuelnim zvanjima još nije dovoljno uočena na mnogim sektorima naše stvarnosti. Uopće nije iskorištena stručnost etnologa na mnogo radnih mjestu u javnim ustanovama i organizacijama kao ni u poduzećima. Tako npr. u turističkoj privredi, filmu i drugdje. Etnologu

² A. Mickijević, O srpskoj narodnoj poeziji. Preveo s poljskoga S. Subotin. Cetinje 1955. str. 133—134.

nije zadatak samo da izučava historijska fakta i preživjele životne oblike nego i da se ukopčava u rješavanje suvremenih problema. Tako je npr. već sada kod pojedinih izgradnja hidrocentrala korisno poslužila konzultacija etnologa koja je pozitivno djelovala u pitanju preseljivanja stanovništva.

Takva aktivna suradnja mogla se vrlo dobro uočiti na savjetovanju kod prikazanih kulturnih filmova. Filmovi izrađeni uz konzultaciju etnologa ili pod stručnim rukovodstvom, vrlo su dobro postavljeni i razrađeni. Tu se daje uvid u zbivanja koja se tekstualno teško opisuju te koja — dobro snimljena — postaju vrijedan historijski dokumenat. To su doista etnološki dokumentarni filmovi. Na savjetovanju su prikazani ovi filmovi: Jurjaši u Turopolju u selu Gradići (priredila V. Huzjak), Pokljuka u Novom Selu kod Slav. Požege (priredila Z. Lechner), oba filma snimio Etnološki zavod Filozofskog fakulteta Zagreb, zatim Rusalije u Miravcima (priredio prof. B. Rusić — Skopje) te film Ovnova čast kod banatskih Hera u okolici Bele Crkve (scenario Ž. Pešić, savjetnik R. Nikolić, Vojvođanski muzej — Novi Sad), i konačno dva profesionalno snimljena filma Zadušnice u Pomoravlju i Crkve brvnare u Šumadiji.

Nasuprot prvima trim filmovima koji možda i nisu na tehničkoj visini današnje fotografije, izvršno snimljen film u koloru Crkve brvnare u Šumadiji nažalost je slabo interpretiran tekstom koji gledaocu daje promašenu i nenaučnu informaciju. Iz tog smo stekli iskustvo da kulturni film o našoj folklornoj baštini ne bi smio biti predan javnosti bez udjela stručnjaka. Nasuprot tome crno-bijeli film Ovnova čast i stručno i tehnički je izvanredan. Kao posebnu aktuelnost Etnološko je društvo već prvih godina osnovalo sekciju za film. Njezini stručnjaci nastoje pozitivno utjecati na produkciju te imaju i početnih uspjeha na tom sektoru.

U toku stručnih razgovora pažnja je svraćena i na publicističku djelatnost društva. U svrhu povezivanja članova razasutih po cijeloj Jugoslaviji društvo povremeno izdaje »Bilten« koji donosi izvještaje sa sastanaka i savjetovanja, različita obavještenja i informacije o novo izašloj etnološkoj literaturi. Usporedo s time društvo izdaje godišnje po dva sveska svoje redovite naučne publikacije »Etnološki pregled«. Do sada su štampana četiri sveska zaključno s godinom 1962. Paralelno izdaje društvo pod naslovom »Biblioteka Etnološkog društva Jugoslavije« povremene etnološke radove različitih autora. Do sada su izašla četiri sveska.

Konačno je na sastanku društva dao prof. B. Bratanić iscrpan izvještaj o radu na ostvarenju Etnološkog atlasa Jugoslavije. Kao pozitivan uspjeh društva treba smatrati njegov dosadašnji rad oko ostvarenja tog atlasa. Već prvih godina postojanja društva povedena je akcija da se pripremi izdavanje prvoga Etnološkog atlasa Jugoslavije. Godine 1958/1959 stvorena je unutar društva posebna sekcija pod nazivom »Radna zajednica za etnološki atlas« koju vodi Komisija za atlas. U svrhu informiranja i povezivanja suradnika u posljednje vrijeme Komisija za atlas izdaje povremeno svoj vlastiti »Glas RZEA«.

Vrlo mnogo dokumentarnog etnografskog materijala može se najbolje skupiti i naučno utvrditi putem etnološkog atlasa. Neke evropske zemlje imaju već dijelom publiciran takav atlas (Njemačka, Švicarska, Švedska, Poljska, Holandija, Austrija), a mnoge ga pripremaju (SSSR, Mađarska i dr.).

Predradnje za organizaciju naučnog rada oko atlasa i prikupljanja dokumentarnog materijala trajale su oko dvije godine. U suradnji s vodećim jugoslovenskim etnologima morale su se izraditi pokusne upitnice. Pri tom sastavljanju vodilo se računa o takvim akcijama kod drugih naroda, naročito susjednih i posebno slavenskih. Trebalo je izabrati, prema reljefu i kulturnoj razvedenosti Jugoslavije, mrežu lokaliteta, pa se pokazalo potrebnim da se ispita najmanje 900 takvih tačaka kojima je dodana još i mreža dopunskih lokaliteta. To je opet dovelo do zaključka da je radi optimalnog pokusa potrebno ispitati barem oko 2050 lokaliteta. Nakon toga moglo se pristupiti pokusnom ispitivanju, tj. prvoj fazi naučnog istraživačkog rada. Na temelju pokusnih upitnica, koje su obuhvaćale oko 90 pitanja, ispitano je do ljeta 1963. oko 1660 lokaliteta na cijelom području Jugoslavije. U tom je poslu, osim stručnjaka, sudjelovao znatan broj nestručnih suradnika, tzv. lokalnih korespondenata. U svemu oko 300 ljudi. I u budućem radu trebat će voditi računa o lokalnim suradnicima koji su često najpouzdaniji izvor takvih podataka. U pokusnoj fazi već se na 90 pitanja dobilo preko 150.000 pojedinačnih odgovora.

Prva pokusna faza toga posla uglavnom je završena već potkraj 1962. a u toku godine 1963. razrađivani su podaci iz te skupljene građe, te je RZEA u mogućnosti

da javnosti preda osam štampanih karata s pet obrađenih tema, što je kartografirano prema pokusnim upitnicama s potrebnim komentarom. Paralelno sa spomenutom naučnom obradbom tekla je u toku 1962/1963. postava, izradba, konzultacije, prijevodi, korekture daljnjeg dijela upitnica. Na kraju 1963. završeno je štampanje I sveska definitivnih upitnica latinicom, ćirilicom, na slovenskom i makedonskom jeziku. Daljnja četiri sveska upitnica obuhvaćat će 192 teme, tj. oko 3000 osnovnih pitanja. Tim bi bile istodobno završene predradnje za drugu fazu rada, koja obuhvaća definitivno skupljanje građe za konačno ostvarenje ovoga našeg atlasa. Spomenute brojke pokazuju širinu i opseg tog istraživačkog rada, koji će nam za kojih pet godina moći pružiti naš Etnološki atlas. Najteži dio bar u stanovitom smislu — predradnje i pokusna faza — dobro je završen, te vjerujemo da će Etnološki atlas Jugoslavije korisno pripomoći daljnjoj afirmaciji naše struke.

Nakon radnog zasjedanja i svršenog savjetovanja o izloženim problemima, sekcija SR Crne Gore organizirala je za članove instruktivne ekskurzije na Cetinje i okolicu, te pojedina mjesta Crnogorskoga primorja. Na skupštini društva izabran je novi odbor s predsjednikom prof. M. Gavazzijem koji je ujedno i glavni urednik časopisa Etnološki pregled.

P. Gabrić

PETI MEĐUNARODNI SLAVISTIČKI KONGRES (Sofija, 17—23. IX 1963)

Kongres u Sofiji, ta smotra ukupnoga stanja slavističkih nauka u svijetu za proteklih pet godina, bio je događaj značajan, i po broju sudionika (oko 1500), i po opsežnim višegodišnjim pripremama, i po broju naučnih radova napisanih za tu prigodu, i po činjenici da se tih sunčanih septembarskih dana u gostoljubivoj Sofiji okupila, uz brojne slaviste iz cijeloga svijeta, i većina današnjih svjetskih korifeja znanosti o slavenskim jezicima i književnostima. Bio je značajan i po svome jubilarnom karakteru — proslavi 1100-godišnjice Ćirila i Metoda.

Kongres je radio u nekoliko sekcija i podsekcija. Osnovne sekcije obuhvaćale su lingvistiku, nauku o književnosti, književno-lingvističke probleme, narodnu književnost i povijesno-filološke probleme (u njihovu okviru i pitanja slavenske etnogeneze te slavenske etnografije). Uz to je djelovalo i nekoliko posebnih komisija (za lingvistički i staroslavenski atlas, za povijest slavistike, tekstologiju, terminologiju, onomastiku, poetiku i stilistiku i dr.).

Naš će se prikaz ograničiti na pitanja narodne književnosti, o čemu se raspravljalo prvenstveno u sekciji koja joj je bila posebno posvećena a manjim dijelom i u nekim drugim sekcijama (npr. u književno-lingvističkoj). U sekciju za narodnu književnost bilo je, prema štampanom programu, uključeno 40 referata i saopćenja, od toga 13 iz Jugoslavije (na samom kongresu došlo je do nekih manjih izmjena).

Kao dominantna tema sekcije izrazila se problematika poredbenog proučavanja slavenske epske poezije. O tome je govorio kolektivni referat ukrajinskih istraživača (M. Ryl'skij i drugi), koji se osvrnuo na ukrajinske dume i junačku epiku slavenskih naroda, zatim referati V. K. Sokolove (o zakonitostima razvitka slavenskih historijskih narodnih pjesama razdoblja feudalizma i kapitalizma), C. Romanske (pjesme o Kraljeviću Marku u južnih Slavena), A. Schmausa (o bugarskim hajdučkim pjesmama — s opširnim osvrtom i na naše pjesme), P. V. Lintura (o zapadnokarpatkim narodnim baladama i njihovim zapadnoslavenskim vezama) i drugi. Problematiku komparativnog pristupa prozi razmatrao je referat M. Bošković-Stulli (regionalna, nacionalna i internacionalna obilježja narodnih pripovijedaka); ostali referati o pripovijetkama raspravljali su o slijedećim pitanjima: o problemu sistematizacije poljskih priča (J. Krzyżanowski), o ruskim socijalno-utopističkim legendama (K. V. Čistov), o današnjem stanju bugarskih pripovijedaka (R. Angelova). O suvremenom stanju epske poezije bugarske i naše govorili su S. Stojkova i T. Čubelić. Referat M. Brauna o srpskohrvatskim narodnim baladama bavio se značajnim pitanjem definicije te vrste. Znatan broj referata govorio je o problemu partizanskoga i revolucionarnog folklora (V. E. Gusev, D. Nedeljković, M. Radovanović — D. Antonijević, V. Smolej, K. Penušliski, N. Martinović, W. Pomianowska i dr.).

Problemi forme u svojim pojedinačnim aspektima bili su predmetom raspravljanja u referatima Ch. Hyarta (usporedba tehnike jugoslavenskih pjesama i »chan-